

О‘ЗБЕК VA NEMIS ERTAKLARINING TARJIMALARI TAHLILI

Berdiqulova Nurgul

Annotatsiya: Ushbu maqolada nemis va o‘zbek tilidagi ertaklarning tarjimalaridagi farqlar haqida so‘z boradi. Nemischa o‘zbekcha ertaklarning boshlanish, nomlarning tarjimalari chog‘ishtirma muammolari haqida ta’rif berilgan

Kalit so‘zlar: qofiyali saj, folklor, transliteratsiya, personaj

Ertaklar dunyo xalqlarining eng qadimgi va eng keng tarqalgan folklor janridir. O‘zbek ertaklari ham mashhur va keng tarqalgan bo‘lib, boshqa xalqlar og‘zaki ijodiga o‘xshash syujetlarga boy. O‘zbek xalq og‘zaki ijodida xalq ertaklarini to‘plash, nashr etish va ilmiy tadqiq etish borasida ko‘p ishlar qilingan.

Bu borada Mansur Afzalov, To‘ra Mirzaev, Mamatqul Jo‘raev kabi olimlarning tadqiqotlarini alohida ta’kidlash joiz. Albatta, o‘zbek xalq ertaklari dunyoning boshqa tillariga, jumladan, nemis tiliga ham tarjima qilingan. Bu o‘rinda German Vamberi, Ilse-Laude Cirtautas, Karl Reichl, Yakob Taube kabi nemis tarjimonlari tomonidan o‘zbek ertaklarining nemis tilidan tarjimalari haqida to‘xtalib o‘tish joiz. O‘zbek ertaklari ham o‘zbek tarjimonlari tomonidan chet tiliga nemis tiliga tarjima qilingan. Avvalo, Churram Rachimov va Otabay Jumaniyozov tarjimalarini alohida ta’kidlash lozim. Bularning barchasi tarjima-ilmiy nuqtai nazardan Y.Normurodov, Ch.Rachimov, G.Keller, Z.Tursunov, Sh. Imyaminova, Sh. Ubaydullaev va boshqa olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

Xalq og‘zaki ijodida ertaklar eng keng tarqalgan matn turi ekanligi bejiz emas. Erta bolalikdan quloqlarimizga singib ketgan tovush biz onalarimizdan eshitadigan hikoyalardir. Bu hikoyalarda goh kuldirib, gohida teran o‘yga soladigan muhabbat juda ko‘p. Bular qalbi mehr va mehrga to‘lgan insonlar, dunyodagi ajoyib mavjudotlar haqidagi hikoyalar edi. Biz shunday ertaklar bilan o‘sganmiz. Umid qilamizki, biz ularni farzandlarimiz va nevaralarimizga aytishda davom etamiz. Dunyoda o‘xshash, turli xil ovozlari bor, bu onalarning ovozi. Bu ovozlari ertak aytishdan charchamaydi.

O‘zbek va turk xalq ertaklarining nashr etilishi tarixiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, birinchi misol sifatida “Märchen von Turkiston va Tibet“ Gustav Yungbauer 1923-yilda Venada nashr etgan. Jahon adabiyoti ertaklari nominatsiyasida chop etilgan ushbu to‘plam O‘zbekiston kitob xazinalarida bo‘lmagani uchun uning to‘liq mazmuni haqida ma’lumot yo‘q edi. 1981 yil iyun oyida, O‘zbekistondagi Bonn universiteti Karl Reyxl shaxsiy kutubxonasida saqlanayotgan Yungbauerning ertaklar to‘plamining nusxasi Hodi Zaripov nomidagi folklor arxiviga topshirildi.

O‘z navbatida, o‘zbek ertaklaridagi “Bir bor ekan, bir yo‘q ekan”ning boshlanishini “Bir zamonlar” bilan suratga olsak, janrning buzilishi bo‘lar edi. Agar bu hikoyalarda geografik nomlar va hikoyalar qahramonlarining ismlari bo‘lmasa, bu hikoyalar na nemischa, na o‘zbekcha ekanligini tushunish mumkin. O‘zbek ertagining “bir bor ekan, bir yo‘q ekan” ibtidosini “Bir bor edi, yo‘q edi” va sinonimik variantlarini o‘qib chiqsak, nemis o‘quvchisi beixtiyor uyg‘onib, o‘qiyotganini anglab yetadi. yangi noma'lum xalq ertaki. Ikki xalqning hikoyalarini o‘rganishdan ma’lum bo‘ladiki, tarix ibtido va

Yakunida o'zbek ertaklarining boshlanishi ham, oxiri ham Sharq ertaklarida, ayniqsa, nemis ertaklarida jozibaliroq bo'ladi.

Yevropa ertaklarida. Bu toifadagi hayvonlarning ertaklaridagi o'zbekcha boshlanishiga e'tibor qaratsak: "Bor ekanda yo'q ekan, och ekanda to'q ekan, bo'ri bakovul ekan, tulki yasavul ekan, qarg'a qaqimchi ekan, chumchuq chaqimchi ekan, qirg'ovul qizil ekan, quyrug'i uzun ekan" va hokazo. Ko'rinib turibdiki, ichki qofiyali saj tarzidagi gaplar nasrda berilgan. Agar bu go'zal boshlanishni (zachin) faqat nemis tilida "Es war alten" deb bersak, ertakning jozibalaridan biri yo'qoladi va shunday noto'g'ri tarjimalar yuzaga keladi:

Es war einmal, es ist nicht mehr,
Die Hungrigen waren satt,
Der Wolf war ein Koch,
Der Fuchs ein höchteres
Der Schwaste hatte ein Kasselmach,
Der Sperling ein Spetzel,
Der Fasab war rot,
Und ein Schwanze lang....
Der Sperling ist eine Spetzel.

Muallif asardagi har bir so'zdan ma'lum maqsadda foydalanadi. Har bir so'z asarda tasvirlangan holat, xarakter xarakterini, ichki dunyosini ochib berishga xizmat qiladi. Tarjimon buni e'tibordan chetda qoldirmasligi, yozuvchi va personajlar har bir so'zga kontekst, voqea joyi, syujeti va so'zlovchi maqsadi bo'yicha muqobil variantlar topa olishi kerak. "

Belgilar tilida kelgan so'zlar boshqa tilga o'girilganda tilning me'yor va qoidalariga amal qilinadi. Bunday so'zlar sof milliy xususiyatga ega. Aksariyat xorijiy tillardan havolani bildiruvchi so'zlarni transliteratsiya yo'li bilan tarjima qilish mumkin. Masalan, ingliz tilidan "Mrs., Mister"; nemischadan "Frau, Fraulein", frantsuzchadan "mse, madam" va hokazo. Bularni ba'zan "janob va xonim" deb tarjima qilish mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ertaklarning tarjimasi, shuningdek, o'zbek ertaklarining nemis tiliga tarjimasi va ularning mohiyatini nemis o'quvchisiga mukammal yetkazish, uni qayta tiklash, rivojlantirish o'zbek va nemis tillari taraqqiyotining asosiy omillaridan biridir. .

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. 12. Normormodov Y. "O'zbek folkori nemis tilida", o'zbekiston "fan" nashriyoti Toshkent 1987 y,
2. 16. Salomov G. "Tarjima nazariyasi", "Fan" nashriyoti, Toshkent 1982,
3. Keller Gabriele / Rachimow Churram "Märchen aus Samarkand" 2001-2002.
4. Ch. Rachimow „Zaubermärchen aus Südsbekistan“, „O'qituvchi“ 2016